

Civil Liability in Accidents Involving Electricity Distribution Companies

1.Hamid Habibi,2. Hossein Miri, 3.Ali Akbar Esmaili.

Recieved : 6/12/2024

Accepted: 6/3/2025

Abstract

Electricity distribution companies are a subsidiary of tavanir holding company and are available in the form of a public institution exclusively to distribute iranian electricity, whether to perform duties by the administration or in their employees, the harm to other people or customers. in some cases, the loss factor in causing losses can be those companies and in other cases the loss factor is the guilty person and also in the rare cases the person of the injured person is harmed. the question is: what if any of the loss agents cause any damage to the other or its customers? is it intentionally and negligence or lack of both? in this research and on civil liability of public companies in some legal books, issues are discussed sporadically. the method used for this research is descriptive - analytical and the available resources in libraries and information banks have been used. in the case studies in books and papers, the power distribution companies are considered as the main factor in non - compliance with regulations and instructions, lack of supervision and over the activities of servants, lack of facilities maintenance and necessary training if a servant is responsible for the loss of his duties, the agent is considered as the main cause of loss and if the owner is personally involved in causing losses, it is considered as the main cause of loss and will be deprived of compensation

.Keywords: Accidents, Cause of loss, Civil liability, Employee, Victim

1. department of private law, Go.C., Islamic Azad University, Gorgan, Iran
Habibihamid077@gmail.com

2. department of private law, Go.C., Islamic Azad University, Gonbad Kavoos, Iran (corresponding author)
hoseinmiri49@gmail.com

3. department of private law, Go.C., Islamic Azad University, Gorgan, Iran
a.esmaile@yahoo.com

مسئولیت مدنی عاملان زیان در حوادث مربوط به نیروی برق

حمید حبیبی^{*}، حسین میری، علی اکبر اسماعیلی

تاریخ پذیرش: ۱۶ / ۱۲ / ۱۴۰۳

تاریخ ارسال: ۱۶ / ۹ / ۱۴۰۳

چکیده

شرکت های توزیع نیروی برق، یک نهاد ذیل توانیر محسوب و در قالب یک نهاد عمومی، انحصاراً توزیع نیروی برق ایران را در اختیار دارند، اگر در انجام وظایف از سوی اداره و یا مستخدمین آنها، زیانی متوجه اشخاص یا مشترکان برق گردد. در بعضی مواقع، عامل زیان در ایجاد ضرر، می تواند شرکت های مزبور باشند و در مواقع دیگر عامل زیان، مستخدم خاطی است و همچنین در موارد نادری نیز شخص زیان دیده با تقصیر، به خود آسیب وارد می کند. پرسشی که وجود دارد این است که اگر هر یک از عاملین زیان به دیگری یا مشترکان برق خسارتی وارد آورند، مسئولیت آنها چگونه خواهد بود؟ آیا عمد و تقصیر یا فقدان هر دو در ضمان عامل زیان تاثیرگذار است؟ در این مسئله و در باب مسئولیت مدنی شرکت های دولتی در برخی کتاب های حقوقی، مسائلی به صورت پراکنده عنوان شده است. روشی که برای این تحقیق به کار رفته، روش توصیفی-تحلیلی است و از منابع موجود در کتابخانه ها و بانک های اطلاعاتی استفاده شده است. در بررسی های صورت گرفته در کتب و مقالات؛ شرکت های توزیع نیروی برق در صورت عدم رعایت ضوابط و دستورالعمل ها، عدم نظارت بر فعالیت مستخدمین، عدم نگهداری تاسیسات و انجام آموزش های لازم، عامل اصلی تلقی می شوند و اگر مستخدم در انجام وظایف خود، سهل انگاری یا تقصیر کند و یا اقدامی از روی عمد انجام دهد، شخص مستخدم عامل اصلی زیان تلقی می گردد و اگر مشترک برق (زیان دیده)، شخصاً در ایجاد زیان دخیل باشد، عامل اصلی زیان تلقی شده و از حق مطالبه خسارت محروم خواهد بود.

واژگان کلیدی: حوادث، عامل زیان، زیان دیده، مستخدم، مسئولیت مدنی.

۱. حمید حبیبی، گروه حقوق خصوصی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران
Habibihamid077@gmail.com

۲. * حسین میری، گروه حقوق خصوصی، واحد گنبد کاووس، دانشگاه آزاد اسلامی، گنبد کاووس، ایران (نویسنده مسئول)

hoseinmiri49@gmail.com

۳. علی اکبر اسماعیلی، گروه حقوق خصوصی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران
a.esmaeile@yahoo.com

۱. مقدمه

با وجود آنکه میان مسئولیت مدنی در حقوق عمومی و مسئولیت مدنی در حقوق خصوصی در ارکان مسئولیت مدنی اشتراکی است، اما بنای واحدی برای پذیرفتن قواعد مسئولیت مدنی در دو حوزه مزبور وجود ندارد؛ چرا که مسئولیت مدنی در روابط خصوصی، ناشی از عمل زیانباری است که نظم حاکم بر روابط اشخاص را از میان برمی دارد و عامل زیان، مسئول اعاده به وضع سابق و یا ترمیم زیان است.^۱ در حالی که ممکن است دولت یا شرکت های دولتی و یا مستخدمین آنها در حین انجام وظیفه، به شهروندان زیانی وارد نمایند، به طوری که در خصوص اعاده به وضع سابق و یا ترمیم آن برای دولت مسئولیتی متصور نباشد. البته شاید بتوان، اساسی ترین اثر و اقتضاء منفعت عمومی در توسعه و نمو مفهوم «پاسخگویی» بیان نمود.^۲ یکی از نهادهای عمومی متصدی و پاسخگو که با انجام خدمات عمومی در کشور به اعمال تصدی گری می پردازد، شرکت های توزیع نیروی برق هستند. این شرکت ها وظیفه توزیع نیروی برق را به مشترکان خانگی، صنعتی، کشاورزی، تولیدی و... را دارند. حال در این میان، اگر خساراتی به مشترکان برق و یا غیر مشترکان وارد آورند و باعث ایجاد ضرر و زیان به مشترکان برق یا هر شخص دیگری به سبب اجرای پروژه ها یا هر خدماتی که توسط این شرکت ها یا پیمانکاران آنها در حیطه وظایف آنها انجام می گیرد، شوند، شرکت های توزیع نیروی برق دارای مسئولیت می باشند و باید این خسارت ها را پرداخت نمایند. در این مقاله ابعاد مختلف مسئولیت عاملین زیان را مورد بررسی قرار گرفته است و سعی شده است به نحو جامع و تفصیلی به این موضوع پرداخته شود.

۱.۱. ارکان مسئولیت مدنی در شرکت های توزیع نیروی برق

اسباب تحقق مسئولیت مدنی دولت و شرکت های دولتی، بویژه شرکت مادر تخصصی توانیر، شرکت های نیروی برق منطقه ای و شرکت های توزیع نیروی برق که دارای شخصیت حقوقی مستقلی هستند، با دیگر اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی (حقوقی خصوصی) در موارد زیادی واحد است و ارکان و شرایط تحقق آنها نیز مشترک هستند. در مسئولیت مدنی شرکت های توزیع نیروی برق و یا شرکت های پیمان کاری و اقاماری تحقق سه شرط لازم و ضروری است: ۱. وجود ضرر ۲. ارتکاب فعل زیان بار توسط مستخدم ۳. رابطه ی سببیت بین فعل مستخدم و ضرری که وارد شده است.

۱- میردآدشی، سید حسین، مسئولیت مدنی موسسات عمومی، قم، دانشگاه مفید، ۱۳۹۹، ص ۶۳

۲- امامی، محمد و استوار سنگی، کوروش، حقوق اداری، میزان، تهران، ۱۳۹۰، ص ۱۲

۲،۱. وجود ضرر

حقوق امروزی، ضرر را تعریف نکرده است، ولی اساتید حقوق تعاریفی از آن ارائه داده‌اند: یکی از استادان حقوق در این خصوص می‌گوید «مفهوم ضرر و خسارت را همه می‌دانیم، هر جا نقصی در اموال ایجاد شود، یا منفعت مسلمی از دست برود، یا به سلامت و حیثیت و عواطف شخصی لطمه‌ای وارد آید، می‌گویند ضرری به بار آمده است»^۱. شرایط ضرر قابل جبران را بنا بر آنچه از قوانین و اصول حقوقی و آرای قضایی و دکترین برمی‌آید می‌توان شامل ۷ شرط دانست:

- (۱) ضرر باید مسلم باشد نه احتمالی
- (۲) ضرر باید مستقیم^۲ (بلاواسطه) باشد^۳
- (۳) ضرر باید شخصی باشد
- (۴) ضرر باید در نتیجه‌ی لطمه‌ای که به حق شخصی و نفع مشروع او وارد شده، پدید آمده باشد
- (۵) ضرر باید قبلاً جبران نشده باشد
- (۶) ضرر باید قابل پیش‌بینی باشد
- (۷) ضرر ناشی از اقدام زیان‌دیده نباشد^۴.

۳،۱. فعل زیان‌بار

در حقوق ایران فعل زیان‌بار به عنوان مسئولیت مبتنی بر تقصیر پذیرفته شده است. بر اساس ماده‌ی یک (۱) قانون مسئولیت مدنی ایران، هرگونه اقدامی بدون مجوز قانونی چه از روی عمد یا در نتیجه بی‌احتیاطی، به دیگری لطمه‌ای وارد نماید و موجب ضرر مادی

۱- کاتوزیان، ناصر، الزام خارج از قرارداد (مسئولیت مدنی) قواعد عمومی، گنج دانش، تهران، ۱۳۹۷، ص ۲۸۷

۲- ماده ۵۲۰ قانون آیین دادرسی مدنی مقرر می‌دارد: «...خواهان باید ثابت کند که زیان وارده بلاواسطه ناشی از عدم انجام تعهد یا تاخیر آن و یا عدم تسلیم خواسته بوده است...»

۳- شعبه ی ۴۷ دادگاه حقوقی ۲ در رای شماره ی ۹۰ - ۱۳۷۰/۸/۲۹ نظر داده است که: «نظر به اینکه خسارت وارده به خواهان از ناحیه مرجع ثالث (شهرداری) بوده است و تقصیر خوانده در ایجاد خسارت وارده به خواهان احراز نمی‌گردد، بنا به مراتب، دادگاه دعوی خواهان را در این قسمت غیر وارد تشخیص و به رد آن اصدار رای می‌نماید»

۴- صفایی، سید حسین، مسئولیت مدنی، سمت، تهران، ۱۴۰۲، صص ۳۷-۳۸؛ زرگوش، مشتاق، مسئولیت مدنی دولت، جلد ۱، میزان، تهران، ۱۴۰۳، صص ۴۵۴-۴۵۵

یا معنوی شود، عامل زیان، مسئول جبران خسارت خواهد بود^{۱۴}. در ماده مارالاشاره، به عبارت «بدون مجوز قانونی» اشاره شده است، با این معنی، هنگامی اقدام و افعال عامل زیان با مجوز قانونی باشد، عامل زیان، مسئول جبران زیان ناشی از آن عمل نخواهد بود و هم چنین مفهوم «قانون» به معنای اعم بکار رفته است و شامل همه قوانین در ایران، و حتی شامل دستورالعمل های اداری، آیین نامه ها، دستور شفاهی پلیس و قواعد و مقررات عرفی نیز می باشد^{۱۵}.

۴.۱. رابطه ی سببیت

تحقق ضرر و فعل زیان بار یا تقصیر موجب تحمیل مسئولیت اشخاص نمی شود و لازم است بین ضرر و فعل زیان آور رابطه ی سببیت وجود داشته باشد^{۱۶}. بنابراین، صرفاً قطعی برق و خسارت به اموال مشترکان برق موجب مسئولیت نیست، بلکه باید ثابت شود این خسارت ناشی از تقصیر مستخدم یا شرکت های توزیع نیروی برق بوده است، یا این که امکانات و تجهیزات شرکت های توزیع نیروی برق مستهلک بوده و شرکت مزبور نسبت به رفع آن اقدام ننموده است. پس، اگر قطع ناگهانی برق، خساراتی را به مشترک برق وارد بیاورد، این شخص زیان دیده است که باید ثابت کند، میان ضرری که حادث شده، با اقدام شرکت های توزیع نیروی برق، رابطه ی سببیتی وجود داشته است؛ شاید زیان دیده، ادعا واهی نماید، مثلاً تلویزیون منزل به دلایل دیگری، از قبیل معیوب بودن خود کالا، دچار سوختگی شود و یا بدلیل قدیمی بودن سیم کشی های منزل یا تولیدی و...، بعد از وصل دوشاخه، باعث قطع ناگهانی کنتور برق شده و در نتیجه به دلیل نداشتن محافظ استاندارد، باعث سوختن تلویزیون مشترک برق شده باشد، در اینجا رابطه ی بین ضرر و فعل شرکت های توزیع برق وجود ندارد. در اینجا باید شخص زیان دیده ثابت کند که امکانات و تجهیزات برقی، به دلیل اقدام مخاطره آمیز شرکت های توزیع برق، یا پیمان کار طرف قرارداد و یا تقصیر مستخدمین آن ها دچار حادثه شده است.

۲. مسئولیت شرکت های توزیع نیروی برق

اعمال تصدی گری دولت در برخی موارد بصورت پوششی و در قالب شرکت های دولتی انجام می گیرد و دولت نمی تواند با نقاب شرکت ها از مسئولیت شانه خالی کند.

۱- ۴ کاتوزیان، ناصر، وقایع حقوقی مسئولیت مدنی، گنج دانش، تهران، ۱۴۰۲، ص ۹۱
 ۲- ماده یک (۱) قانون مسئولیت مدنی ایران مصوب ۱۳۳۹: «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتنی یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می باشد».
 ۳- صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب الله، مسئولیت مدنی تطبیقی، شهر دانش، تهران، ۱۳۹۷، ص ۳۰۳

به عبارت دیگر، با ایجاد شرکت‌ها توسط دولت، مسئولیت دولت کاسته نمی‌شود.^{۱۱} مثلاً وزارت نیرو برای فعالیت‌های خود، اقدام به تأسیس شرکت توانیر نموده است و از طرفی شخصیت شرکت‌های دولتی با شخصیت خود دولت جدا تلقی شده است، لکن از آنجایی که این گونه شرکت‌ها، همان عمل دولت در عرصه تصدی‌گری را انجام می‌دهند و وسیله‌ای برای ابراز عمل دولت تلقی می‌شوند، همانند دولت دارای مسئولیت مدنی خواهند بود. همچنین بر اساس نظر برخی نویسندگان حقوقی، دولت در قراردادهای بین المللی و معاهداتی که با دیگر کشورها منعقد نموده است و ایضاً قراردادهای داخلی، نمی‌تواند با این استدلال که این قرارداد و تعهدات به شرکت‌های دولتی ذیل خود سپرده است، آن را نقض کند و از تعهدات بگریزد و اگر دولت بخواهد شرکت‌ها را برای گریختن از مسئولیت خود تأسیس کند و یا به استناد آن، از مسئولیت فرار کند، دادگاه‌های بین المللی و داخلی از آن عبور می‌کنند و در نتیجه دولت را محکوم خواهند کرد.^{۱۲}

در دو حالت زیر شرکت توانیر و شرکت‌های توزیع نیروی برق می‌توانند دارای مسئولیت باشند:

حالت اول) به دلیل اقدام دولت.

حالت دوم) به دلیل اقدام خود شرکت‌های توانیر و یا شرکت‌های توزیع نیروی برق.

قبل از پرداختن به مسئولیت مدنی شرکت‌های توزیع نیروی برق و تشریح مصادیق آن، باید بیان شود، بر اساس مصوبه مجلس شورای اسلامی مصوب سال ۱۳۸۴ شرکت‌های توزیع نیروی برق از اسفند ماه سال ۸۴ در صف واگذاری به بخش خصوص قرار گرفت. بعد از تصویب این قانون بیان شد، به دلایل حاکمیتی و رفاه حال مردم، ۴۰ درصد سهام این شرکت‌ها به صورت ممتاز دولتی باقی بماند و ۶۰ درصد سهام عادی به بخش غیر دولتی واگذار شود. در واقع پوسته این شرکت‌ها بر مبنای بند ۲ ماده واحده قانون استقلال شرکت‌های توزیع نیروی برق استان‌ها مصوب ۱۳۸۴ به صورت خصوصی شده است، اما هسته آن‌ها (تفکر، مقررات، رفتار و کنترل) دولتی باقی ماند. بنابراین از آن زمان تا به حال، این شرکت‌ها استعداد جذب ویژگی‌های منفی هر دو شکل خصوصی و دولتی را

۱- ملکوتی، رسول، مسئولیت مدنی دولت، مجد، تهران، ۱۳۹۶، ص ۶

۲- اخوان فرد، مسعود و تقدیر، محمد کاظم، مسئولیت بین المللی دولت بر اساس معاهده منشور انرژی، مجله حقوقی بین‌المللی، حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری، ۲۷ (۴۲)، ۱۳۸۹، ص ۲۱؛ خلجی، روح اله، شرکت نفتی، توتال، ساختار، گستره عملیات بالادستی و پائین دستی، و مسئولیت (مطالعه موردی دعوای نفتکش اریکا)، کتاب نخستین همایش بین المللی حقوق ایران، تهران، ۱۳۹۴، ص ۸۳

دارا هستند و امروزه این شرکت‌ها را به عنوان یک شرکت خصوصی ذیل توانیر شناخته می‌شود و در محاکم (شماره دادنامه ۹۲۰۹۹۷۰۹۰۸۹۰۰۴۹۵ تاریخ ۱۳۹۲/۰۸/۱۲ شعبه ۵ دیوانعالی کشور سامانه ملی آراء قضایی) نیز این گونه است.

همه رفتارها و اقدامات شرکت توانیر و شرکت‌های توزیع نیروی برق منتسب به دولت نیست، لکن اگر اقدامات و رفتاری که در قالب اعمال تصدی‌گری و اعمال حاکمیت دولت باشد، ضمانتی بر عهده شرکت‌های تابعه دولت نیست؛ به عنوان نمونه، با ابلاغ دولت مبنی بر کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی در نیروگاه‌های تولید برق، باعث کاهش چشم گیر تولید برق در کشور شده است و مشترکان برق باید ساعاتی از روز را، بدون برق سپری کنند و در نتیجه این قطعی‌ها، زبانی به مشترکان برق وارد آید، در اینجا شرکت توانیر، شرکت‌هایی چون برق منطقه‌ای و شرکت‌های توزیع نیروی برق مسئولیتی نخواهند داشت، هرچند این اقدام از سوی این شرکت‌ها انجام گرفته است. اگر شرکت مادر تخصصی توانیر و شرکت‌های توزیع نیروی برق و برق منطقه‌ای، رابطه سببیت بین شخص زیان‌دیده و دولت را قطع نماید، مانند شخصی که نسبت به افعال خود دارای اختیار و آگاهی است و با این آگاهی به دیگران آسیب بزنند، شرکت‌های مزبور خود مسئولیت مدنی خواهند داشت و اگر این شرکت‌ها فقط به شکل ابزار عمل نمایند، همانند مثال فوق (ابلاغ دولت مبنی بر کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی نیروگاه‌های برق) و رابطه سببیت بین شخص زیان‌دیده و دولت را قطع نمایند، به نظر می‌رسد دولت مسئولیت خواهد داشت.

۱،۲. مسئولیت مدنی شرکت‌های توزیع نیروی برق در برابر زیان‌دیده

یکی از قواعد مهم و اصلی مسئولیت مدنی، جبران زیان‌های مادی و معنوی شخص زیان‌دیده است و بر اساس این قاعده شرکت توانیر (شرکت مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران)، یا شرکت نیروی برق منطقه‌ای، یا شرکت‌های توزیع نیروی برق و یا مستخدمین آنها بر اساس این قاعده، مسئولیت مدنی خواهند داشت. در ادامه این تحقیق، به صور مختلف مسئولیت مدنی شرکت‌های مزبور در برابر زیان‌دیدگان خواهیم پرداخت.

۱،۱،۲. خطای اداری شرکت‌های توزیع نیروی برق

خطای اداری، زمانی محقق می‌شود که یک اداره، در مجهز کردن خود، به تجهیزات سالم برای خدمت‌رسانی که یک تشکیلات و مدیریت درست آن‌را به وجود می‌آورد، دچار تقصیر شده باشد. البته تقصیر و خطا به یک اداره تعبیر درستی نیست، چون یک اداره،

فاقد اراده است و شخصیت طبیعی ندارد، از این رو تقصیر و خطا از جانب اداره قابل تصور نیست. تقصیراتی که در نهایت به اداره مستند می شود، در واقع بیان خطاهایی است که در غایت خود، متوجه مستخدمین خواهد بود^{۱۱}. به تعبیر دیگری، وقتی بیان می شود، خطای اداری به نقض تجهیزات سازمان و سوء مدیریت اداری مربوط است، در واقع عامل این نقایص و سوء مدیریت اداری، اشخاصی جز مستخدمین (انسان) نخواهند بود و این مسئله، شاید نوعی ارفاق باشد که برخی از اینگونه تقصیرها و کوتاهی ها که در واقع به مستخدمین یک اداره ارتباط دارد، را به دوش ادارات و شرکت ها می نهیم و ادارات و شرکت ها را، جوابگوی خطاها و تقصیرات مستخدمین می دانیم^{۱۲}.

در مسئله خطای اداری، باید در نظر داشت که هر فرد محتاط، عاقل و عاقبت اندیش به جای شخص مستخدم بود و در این وضعیت قرار می گرفت، باز هم این زیان به دیگری وارد می شد. در این مسئله، اداره و نهادهای دولتی، باید خسارات وارده را بپردازند^{۱۳}. بنابراین، اگر خطای مستخدم^{۱۴} دولت، به دلیل بی احتیاطی و تقصیر او نباشد و باعث ورود خسارت به شخص دیگر گردد، مسئولیت اداره^{۱۵} موضوعیت خواهد داشت^{۱۶}. با توجه به نظرات نویسندگان حقوقی که پیش تر بیان شده است، ممکن است خطای اداری شرکت های توزیع نیروی برق به یکی از حالت های زیر محقق شود:

۱.۱.۱.۲. تخطی از قواعد صلاحیت

قانون سازمان برق ایران و سایر قوانین، بویژه قانون استقلال شرکت های توزیع نیروی برق در استان ها حدود و اختیارات توانیر و شرکت های توزیع نیروی برق را به وضوح

۱- منصور، جهانگیر، قوانین و مقررات مربوط به تخلفات اداری، دیدآور، تهران، ۱۴۰۳، ص ۵۶
۲- وحدتی شبیری، سید حسن، نگرشی بر نوع مسئولیت دولت در قبال کارکنان خود، دین و قانون، ۱۴۰۵، ص ۱۳۲

۳- طباطبایی موتمنی، منوچهر، حقوق اداری، تهران، سمت، ۱۳۹۰، ص ۴۳۶

۴- اگر فعل زیان بار کارمند همراه با عمد و خطای فاحش باشد به نحوی که نقض تشکیلات نیز متصور باشد و این نقض در وقوع خطا موثر نباشد در این صورت خطر شخصی است. اما اگر خطای کارمند به نحوی باشد که اگر وسائل نقض نمی داشت، کارمند مرتکب خطا نمی گردید، در این صورت خطای اداری است و مسئولیت مدنی بر عهده کارمند نخواهد بود.
۵- خلاصه رای در پرونده دعوی آقای س.ج. و بانو ش.م. با وکالت آقای ع.س. به طرفیت بانک سپه، تاریخ رای نهایی: ۱۳۹۲/۱۲/۲۶ شماره رای نهایی: ۹۲۰۹۹۷۰۲۶۹۴۰۱۷۵۴ «مسئولیت مدنی بانک وقتی تحقق می یابد که خسارت وارده مربوط به عمل کارمندان نباشد بلکه مربوط به نقض وسایل اداره باشد، منظور از نقض وسایل اداره در ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی این است که اداره مجهز به وسایل یعنی تدابیر و روش های صحیح مدیریت برای انجام کار نبوده و این امر موجب سوء جریان کارهای اداری و در نتیجه وقوع خسارت گردد، در این حالت بانک نسبت به کارمند سبب اقوی از مباشر است» موید همین مطلب هست.

۶- امامی، محمد و استوار سنگی، کوروش، همان، ص ۳۵۹

مشخص کرده است؛ به همین دلیل هر یک از این واحدهای اداری باید در حدود صلاحیت خود فعالیت کنند و در امور سایر دستگاه‌های دولتی و اداری مداخله‌ای نداشته باشند. با این توضیح، اگر شرکت‌های توزیع نیروی برق استان‌ها، از حیطه‌ی صلاحیت خود خارج شوند و فعالیت‌هایی در این زمینه انجام دهند و در نتیجه، باعث ایجاد خسران و ضرر به دیگران و حتی به سایر ارگان‌ها و نهادها گردند، مسئول جبران خسارات وارده خواهند بود. یکی از این موارد مهم و اختلافی در صلاحیت شرکت‌های توزیع نیروی برق و شهرداری‌ها، «تامین روشنایی معابر» است؛ اختلاف نظرهایی برای مسئول تلقی نمودن شهرداری‌ها و یا شرکت‌های توزیع نیروی برق وجود دارد؛ برخی معتقدند تامین روشنایی معابر به موجب تبصره (۲) دو اصلاحی ماده ۵۵^{۱۶} قانون شهرداری مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۷ و تبصره (۲) دو ماده ۱۱ قانون سازمان برق ایران، مصوب ۱۳۴۶/۰۴/۱۹، به موجب آیین‌نامه‌ای است که در تاریخ ۱۳۶۴/۱۰/۱۸ توسط هیئت وزیران بنا به پیشنهادها و وزارتین کشور و نیرو تصویب شد و در بند (۱) یک مصوبه یادشده بیان نموده، در اجرای ماده ۱۱ قانون سازمان برق ایران و تبصره ۲ آن، هزینه روشنایی معابر توسط شرکت‌های نیروی برق منطقه‌ای رأساً از محل عوارض مقرر بر مصرف برق معابر تأمین و برداشت می‌شود، بنابراین از سال ۱۳۶۴ با تصویب آیین‌نامه مصوب هیأت وزیران، شهرداری‌ها هیچ‌گونه وظیفه‌ای درخصوص تامین و تعیین هزینه روشنایی معابر نداشته و شرکت‌های توزیع نیروی برق (دادنامه به شماره ۱۳۳ مورخ ۱۳۹۶/۰۷/۱۹ هیأت تخصصی اقتصادی و مالی دیوان عدالت اداری^{۲۲}) مسئول «تامین روشنایی» است؛ برخی دیگر معتقدند، به استناد ماده ۲۱۹^{۳۳} آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۰۳/۱۸ هیأت وزیران و بر اساس بند (۴) چهار ماده ۱۸ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، آیین‌نامه راهنمایی

۱- تبصره (۲) دو اصلاحی ماده ۵۵ قانون شهرداری مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۷: «احداث تأسیسات تولید و توزیع برق و تعیین نرخ آن در شهرها تا موقعی که وزارت آب و برق، نیروی آن را تأمین نکرده با موافقت قبلی وزارت آب و برق بر عهده شهرداری است»

۲- دادنامه به شماره ۱۳۳ مورخ ۱۳۹۶/۰۷/۱۹ هیأت تخصصی اقتصادی و مالی دیوان عدالت اداری: با مذاقه در اوراق و محتوای پرونده، با توجه به اینکه نامه شماره ۹۴/۳۹۳۷۸/۳۰/۱۰۰ مورخ ۹۴/۸/۳۰ وزیر نیرو خطاب به وزیر کشور بوده و نامه شماره ۱۱/۸۳۳/۱۱ مورخ ۹۴/۱۲/۴ صادره از مدیر عامل شرکت مدیریت تولید، انتقال و توزیع برق ایران خطاب به کلیه شرکت‌های توزیع نیروی برق جهت احداث تأسیسات و بهای برق مصرفی روشنایی معابر عمومی بوده و هماهنگی با نهاد های مذکور جهت آمادگی برای پرداخت هزینه های مربوطه از ابتدای سال آینده، نسبت به تکمیل، نصب لوازم اندازه گیری انشعاب های معابر عمومی فاقد لوازم اندازه گیری اقدام نمایند. نظر به اینکه فعلاً تکلیفی برای شهرداری ها و دهیاری های سراسر کشور ایجاد ننموده است لذا نامه های مورد شکایت در این حد خلاف قانون و خارج از اختیار نبوده و به استناد بند «ب» ماده ۸۴ قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲ رای به رد شکایت صادر و اعلام می کند، رای صادره ظرف مدت بیست روز از تاریخ صدور از سوی ریاست ارزشمند دیوان و یا ده نفر از قضات گرانقدر دیوان قابل اعتراض است. دکتر زین العابدین تقوی رئیس هیأت تخصصی اقتصادی، مالی و اصناف دیوان عدالت اداری

۳- استناد ماده ۲۱۹ آیین‌نامه راهنمایی و رانندگی مصوب ۱۳۸۴/۰۳/۱۸ هیأت وزیران: «شهرداری‌ها موظفند به منظور افزایش ایمنی عبور و مرور، با همکاری زیر مجموعه‌های وزارت نیرو برای تامین روشنایی معابر اقدام کنند»

و رانندگی مصوب هیأت دولت، شهرداری ها با همکاری زیرمجموعه وزارت نیرو و موظف به تامین روشنایی معابر شده اند و در فرض حاکم بدون آیین نامه، وظیفه همکاری برای شهرداری لحاظ شده است و وظیفه روشنایی معابر را دارد.

اگر چه در خصوص معابر محل اختلاف است، لکن در خصوص مسئولیت روشنایی بوستان ها و پارک ها اختلافی وجود ندارد بر اساس رویه موجود، روشنایی بوستان و پارک ها برعهده شهرداری است. حال اگر شرکت های توزیع نیروی برق در محوطه بوستان، بدون هماهنگی با شهرداری مرتبط، اقدام به نهادن تعدادی تیرهای برق، برای انتقال خطوط برق نماید و در این بین، خسارتی را به شهرداری یا دیگران وارد نمایند، به دلیل آنکه اقدام خارج از صلاحیت انجام داده است دارای ضمان خواهد بود و باید زیان های وارده به دیگران و نیز خسارت های وارده به شهرداری را پرداخت نماید.

اگر بر اساس قوانین موجود، مشترک برقی ذی حق بوده، با دستورالعمل شرکت های توزیع نیروی برق که با نص قانون بالادستی در تنافی باشد، محدود شده و در نتیجه آن خسارتی بر او وارد شده باشد؛ در این جا علاوه بر حق درخواست ابطال چنین دستورالعملی از دیوان عدالت اداری که با نص قانون بالادستی در تناقض است، اگر خسارتی بر او وارد شده باشد را نیز می تواند مطالبه کند؛ چه این مشترک، تجاری، یا تولیدی، یا کشاورزی باشد و چه مشترک خانگی (دادنامه شماره ۱۴۲۷-۱۳۸۶/۱۲/۰۵ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری- سامانه ملی آرا قضایی).

تخلف در اجرای مقررات قانونی و قوانین حاکم در ایران، که خود شیوه ای از افعال و اقدام برخلاف قانون می باشد، شامل مواردی می شود که سازمان ها و نهادهای دولتی یا مستخدمین و کارمندان آن ها، مسئولیت های قانونی و وظایف خود را برخلاف آنچه در قانون مصرح است و همچنین برخلاف شرایط و کیفیت های شکلی و ماهوی قانونی انجام دهند، به نحوی که، نتایج و آثار رخ داده با اهداف قانون گذار انطباق نداشته باشد و باعث از بین رفتن حقوق دیگری و ایجاد زیان گردد؛ خواه مبتنی بر سوء نیت باشند، خواه غفلت کرده باشند، خواه فاقد عناصر سوء نیت و غفلت^{۱۱}.

شرکت های توزیع نیروی برق در نتیجه عدم اقدام به موقع و با اهمال کاری، ضرری به مشترکان برسانند، باید پاسخگوی عدم اقدام خود باشند. مانند وصل نکردن دستگاه ترانس برق قوی توسط شرکت های توزیع برق، در جایی که نصب آن ضرورت دارد، و این اقدام شرکت ها، سبب کاهش ولتاژ و قطعی ناگهانی برق شود و در نهایت باعث

۱- موسی زاده، رضا، حقوق اداری، میزان، تهران، ۱۳۷۷، ص ۲۶۱

سوختن لوازم برقی مشتریان گردد، به نظر می‌رسد شرکت‌های مزبور دارای مسئولیت باشند؛ چرا که بر اساس ماده ۲۳^{۱۲} قانون سازمان برق ایران مصوب ۱۳۴۶، تجهیزاتی که مستهلک شده‌اند باید تعویض یا تعمیر شود؛ اگر این عمل (تعمیر یا تعویض)، توسط شرکت‌های توزیع نیروی برق انجام نگیرد و این عدم انجام، خساراتی را متوجه مشتریان کند، شرکت‌های توزیع نیروی برق موظف به جبران آن خواهند بود.

مورد دیگر، زمانی است که شرکت‌های توزیع نیروی برق، اقدامات لازم را انجام می‌دهند، ولی اقدامات آنها ناقص است و یا از وسایل معیوب استفاده می‌کنند، به نظر می‌رسد در اینجا شرکت‌های مزبور دارای مسئولیت باشند؛ مانند خسارت ناشی از انفجار دستگاه ترانس برق که باید قطعه‌ی مناسب آن وصل می‌شد، لکن شرکت‌های توزیع نیروی برق در این زمینه کوتاهی نموده و یا برای صرفه‌ی اقتصادی، قطعه‌ای که از نظر کیفیت فاقد استانداردهای لازم بوده است را نصب نموده و این قطعه معیوب سبب انفجار و در نتیجه، خسارت هنگفتی به مشتریان برق وارد شده است.

مورد بعدی، شرکت‌های توزیع نیروی برق، اقدامات لازم را در جهت رفع عیب یا مشکل ایجاد شده انجام می‌دهند، ولی اگر این اقدام با تاخیر همراه باشد و میزان تاخیر هم متعارف و معقول نباشد و سبب خسارت گردد، به نظر می‌رسد مسئول تلقی کردن شرکت‌های مزبور به عدالت نزدیک‌تر باشد، مانند خسارات ناشی از تاخیر ماموران شرکت‌های توزیع نیروی برق، نسبت به حل مشکل قطعی برق. فرض کنید، داخل یخچال فروشگاه‌های بزرگ، کالاهای فاسد شدنی باشد، قطعی برق بیش از حد متعارف و معمول، سبب فاسد شدن کالاها شود.

۲.۱.۲. خسارت‌های ناشی از اعمال مستخدمان به عنوان یکی از عاملان ایجاد زیان

۱.۲.۱.۲. خسارت ناشی از تخلف مستخدمین شرکت‌های توزیع نیروی برق

خطای مستخدم یا تخلف اداری، اقدامی است که ممکن است، شخص مستخدم به آن دلیل، دارای مسئولیت باشد و همچنین ممکن است به جهت انضباطی در مراجع اداری

۱- ماده ۲۳ قانون سازمان برق ایران مصوب ۱۳۴۶: «آیین نامه‌ای که برای اجرای این قانون ضروری است با پیشنهاد وزارت آب برق و تصویب هیات وزیران به موقع اجرا گذاشته می‌شود. جدول استهلاک منضم به قانون برق ایران:

(۱) دیگ بخار و متعلقات مربوطه ۲۰ سال

(۲) توربین ژنراتور و متعلقات ۲۰ سال

(۳) ترانسفورماتورها و سایر وسایل ساکن تبدیل و انتقال نیرو ۲۵ سال

(۴) کابل‌های زیرزمینی ۱۵ سال

(۵) شبکه هوایی با پایه های بتنی و آهنی ۲۵ سال... و الخ»

تعقیب و محاکمه گردد. تخلف سازمانی با مفهوم جرم در قوانین جزایی قابل قیاس است و با آن هم جهت و هم راستا می‌باشد؛ با این تفاوت مهم و اصلی، رفتارهایی از سوی قوانین جزایی ایران جرم تلقی می‌شوند که در قانون به آن اشاره شده باشد؛ ضمن اینکه برای خطای سازمانی یا تخلف اداری در قانون ایران، تعریف روشنی بیان نشده است.^۱

تخلف سازمانی، عبارت است از فعل غیر قانونی که مأموران خدمات عمومی، از ارتکاب به آن نهی شده و یا عدم انجام به کاری که به آن امر شده‌اند. ضمانت اجرای چنین تخلفاتی در قالب مجازات‌های اداری بیان شده است که انحصاراً این دسته از مجازات‌ها برای مستخدمان در نظر گرفته شده است؛ مانند اخراج، تعلیق، انفصال دائم یا موقت از اشتغال دولتی و عمومی و سایر موارد. قابل ذکر است که یک تخلف و خطای سازمانی و اداری می‌تواند توأمان یک فعل مجرمانه‌ای نیز تلقی شود. در اینجا غرض از تخلف اداری و سازمانی، آن دسته از خطاها و تخلفی است که از سوی عامل زیان ایجاد شود.^۲ اقدام زیان‌آور مستخدم، زمانی خطای فردی و شخصی عنوان می‌شود که از روی بی احتیاطی، یا سهل انگاری و یا عدم رعایت نظامات تخصصی اداری موضوع تبصره ماده ۳۱۴۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و یا برای برآورده کردن منفعت شخصی باشد و یا به تعبیری، اقدام زیان‌آور مستخدم محصول خطای قابل اغماض وی باشد در این جا تخلف شمرده می‌شود.^۳ سوالی که در اینجا می‌توان طرح نمود این است که اگر کارمند یا کارگر شرکت‌های توزیع نیروی برق، در حین کار خطای غیر قابل اغماض و یا به تعبیر فقهی، از روی تقصیر سبب خرابی سیستم یا دستگاهی شود و در نتیجه‌ی این تخریب، زبانی به مشترکین برق خانگی و یا تولیدی (کشاورزی، آب، صنعتی و معدن) وارد آید، شرکت‌های توزیع نیروی برق باید خسارت اینگونه اعمال را بپردازند؟ پاسخ

۱- ابریشمی‌راد، محمدمبین، آیین دادرسی اداری، مجد، تهران، ۱۴۰۰، ص ۸۷

۲- زرگوش، مشتاق، همان، ص ۸۵

۳- ماده ۱۴۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲: «تحقق جرایم غیر عمدی، منوط به احراز تقصیر مرتکب است. در جنایات غیر عمدی اعم از شبه عمدی و خطای محض مقررات کتاب قصاص و دیات اعمال می‌شود.

تبصره - تقصیر اعم از بی احتیاطی و بی مبالاتی است. مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها، حسب مورد، از مصادیق بی احتیاطی یا بی مبالاتی محسوب می‌شود.»

۴- امامی، محمد و استوار سنگی، کوروش، همان، ۳۵۸؛ حبیبی، حمید و غلامعلی زادکجو، محمد، (۱۳۹۸). بررسی مسئولیت مدنی اداره توزیع برق و کارکنان آن در برابر مشترکان و شناخت چالش‌ها و راهکار. دومین کنفرانس ملی

و اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق و علوم سیاسی، اردبیل. ۱۳۹۸، ص ۷

این سوال، منفی است. ماده ۱۲^۱ قانون مسئولیت مدنی ایران به صراحت کارمند خاطی را مسئول جبران زیانی که به دیگران وارد نموده است، می شناسد و از این رو، باید خسارات زیان دیده را تماماً پرداخت نماید.^۲ نویسندگان حقوقی با تاسی از اندیشه های حقوقی و آرای قضایی، خطای شخصی را از وظایف اداری تفکیک نموده اند که در ادامه به آن خواهیم پرداخت:

الف) خطاهایی هستند که با خدمت وظیفه ی عمومی ارتباطی ندارند و معمولاً تشخیص خطا بسیار ساده می باشد. مثل اینکه مامور شرکت توزیع نیروی برق با امکانات و تجهیزات اداری که سازمان برای ماموریت او در نظر گرفته است، خارج از وظیفه و خارج از وقت کار، به جهت خصومت شخصی که با دیگری دارد، اقدام به قطع برق و یا هر عملی که به شخص یا اشخاصی، خسارت وارد آورد و یا اینکه ماموریتی که سازمان برای او در نظر گرفته، از حوزه ماموریت خود عامداً و بدون اطلاع خارج شده باشد و با اعمال خود به مشترکین و یا اشخاص دیگر خسارتی وارد آورد، شخصاً مسئول پرداخت زیان به زیان دیده خواهد بود.

ب) خطاهایی که مستخدم شرکت های توزیع نیروی برق، خارج از چارچوب وظایف خدمتی مرتکب می شود، لکن این عمل، بی ربط با خدمات عمومی سازمانی او نمی باشد. بنا به تعبیری، اینگونه خطاها از جهت مادی قابلیت تفکیک از وظایف خدمتی را دارند و این گونه اعمال، با اقدامات عمومی و خدماتی سازمانی او مرتبط هستند. این دسته از اقدامات فی نفسه شخصی تلقی می شوند، اما امکان دارد بنا به اوضاع و شرایط فعل ارتكابی، همانند جایی که در جهت انجام وظیفه خود، مرتکب فعل زیان بار می شود، در این جا نیز اقدام مستخدم به عنوان خطای اداری تلقی شود.

ج) خطاهایی که مستخدم و کارکنان شرکت های توزیع نیروی برق به جهت انجام وظایف سازمانی خود انجام می دهند و باعث ایجاد زیان و خساراتی به مشترکان برق یا اشخاصی غیر مشترکان شوند و یا زمینه ی ایجاد زیانی را فراهم کنند، با لحاظ کیفیت و شدت افعال مستخدم، می توان به نحوی این گونه خطا را خطای شخصی قلمداد کرد. در این دسته از خطا، در صورتی خطای مستخدم و کارمند شرکت های توزیع نیروی برق

۱- در ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی ایران مصوب ۱۳۳۹: «کارفرمایانی که مشمول قانون کار هستند مسئول جبران خساراتی می باشند که از طرف کارکنان اداری و یا کارگران آنان در حین انجام کار یا به مناسبت آن وارد شده است مگر اینکه محرز شود تمام احتیاط هایی که اوضاع و احوال قضیه ایجاب می نموده به عمل آورده یا این که اگر احتیاط های مزبور را به عمل می آوردند باز هم جلوگیری از ورود زیان مقدور نمی بود کارفرما می تواند به واردکننده خسارت در صورتی که مطابق قانون مسئول شناخته شود مراجعه نماید.»

۲- حبیبی و غلامعلی زاده کجو، پیشین

شخصی تلقی می شود که نشانگر رفتار مخاطره آمیز شخص کارمند بوده باشد، که شامل موارد زیر خواهد بود:

- کارمند شرکت های توزیع نیروی برق یا کارگر شرکت های پیمان کاری طرف قرارداد با شرکت های توزیع نیروی برق، در حین انجام وظایف سازمانی، برای تامین مقاصد شخصی خود و یا به قصد انتقام گیری، اقداماتی انجام دهد، با احراز سوء نیت شخص مستخدم، خساراتی که به دیگران وارد نموده است را باید جبران نماید.

- کارمند شرکت های توزیع نیروی برق، یا کارگر شرکت پیمان کاری طرف قرارداد با شرکت های توزیع نیروی برق، سوء نیت و قصدی برای زیان به مشتریان یا متقاضیان برق و غیر آنها، نداشته و نیز به دنبال کسب منفعت شخصی برای انجام این کار نبوده باشد، ولی به مناسبت انجام وظایف و تکالیف اداری، مرتکب تقصیر سنگین و فاحش شود، به نحوی که این عمل نوعاً از سوی کارمند و کارگر سر نمی زند و در نتیجه، باعث زیان و خسارت به مشترک برق یا اشخاص دیگر گردد، در این جا کارمند خاطی به دلیل انجام رفتار مخاطره آمیز دارای مسئولیت است^{۱۱}.

۲.۲. خطای پیمان کار طرف قرارداد با شرکت های توزیع نیروی برق

بخشی اعظمی از اقدامات شرکت های توزیع نیروی برق یا شرکت های نیروی برق منطقه ای، توسط پیمان کاران صورت می پذیرد و هریک از پیمان کاران برای اجرای اقدامات قراردادی و پیمان خود، کارگران و مهندسانی را به خدمت گرفته اند. پیمان کار با توجه به حساسیت اقدامات خود، دارای وظایف مهمی است که باید بر یکایک آن نظارت داشته باشد. اگر مرتکب اعمال زیر گردد، مقصر تلقی شده و بر مبنای ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی ایران مصوب ۱۳۳۹، باید زیان حاصله را جبران نماید.

- برقرار نکردن نظم و انضباط در کارگاه.

- فراهم نکردن وسایل استحضاطی لازم برای کارگران، نظارت نداشتن و تأکید نکردن مبنی بر بکارگیری آن.

- توجه نکردن به آیین نامه کمیته حفاظت فنی و بهداشت کار.

- برگزار نکردن دوره های آموزشی تخصصی و یا عمومی مناسب با کار.

- استفاده نکردن از تابلوها و علائم هشدار دهنده در مکان‌های مناسب و بر روی ادوات.

پیمان‌کاران برای اجرای پروژه در حوزه صنعت تولید و یا توزیع نیروی برق، وظایفی نسبت به کارفرمای خود (شرکت‌های توزیع نیروی برق) در حیطه‌ی امورات محوله و نیز وظایفی نسبت به تشکیلات خویش دارند که اگر در اجرای هر یک از آن‌ها کوتاهی نمایند، مسئولیت مدنی خواهند داشت. بهر حال، ترک فعل پیمان‌کاران در موارد زیر برای آن‌ها مسئولیت آور خواهد بود:

۲-۲-۱. نظارت نکردن بر اعمال پرسنل و عدم تطابق اقدامات با استانداردها

۲-۲-۱-۱. عدم نظارت مستقیم بر کار کارگران، پیمان‌کاران

در صورت بروز حادثه، اگر اسباب متعددی به نحوی در بروز حادثه و زیان دخالت داشته باشند، پس از بررسی اتفاق و جوانب امر توسط کارشناسان مربوطه، سهم تقصیر هر یک از افرادی که در بروز حادثه نقش داشته‌اند، باید تعیین گردد؛^{۱۲} البته این سهم قابل اعتراض و ارجاع به هیئت کارشناسی تخصصی برای بررسی و مذاقه بیشتر می‌باشد و در بعضی مواقع دیده شده، سهم تقصیر در کارشناسی مجدد و در هیئت یا هیئات کارشناسی تغییراتی صورت می‌گیرد؛ به هر حال، اگر شرکت نیروی برق منطقه‌ای به منظور نگهداشت شبکه انتقال نیروی برق، طبق یک قرارداد از پیمان‌کار دارای شرایط لازم بهره‌برد و پیمان‌کار مزبور، برای انجام بخشی از عملیات کابل‌کشی و اقدامات در حوزه تعمیر شبکه انتقال، از یک پیمان‌کار دیگری استفاده نماید و با این پیش فرض، این دو پیمان‌کار طرف قرارداد، در زمینه‌ی پایین بودن ارتفاع سیم‌های شبکه، مسئولیتی نداشته باشند و در زمان اجرای پیمان، به دلایلی همچون: پایین بودن و غیر مجاز بودن ارتفاع سیم‌های برق فشار قوی، نظارت نکردن و عدم رفع مشکل توسط شرکت نیروی برق منطقه‌ای و نیز سهل‌انگاری پیمان‌کار دوم، یکی از کارگران پیمان‌کار دوم دچار حادثه (برق گرفتگی) شود. به نظر می‌رسد، سهم تقصیر هر یک از آن‌ها به شرح زیر باشد:

- مسئولیت کارفرمای اول (شرکت نیروی برق منطقه‌ای) به علت رعایت نکردن استانداردها در انتقال شبکه (۶۰ درصد).

۱-۲ میر حسینی، سارا، بررسی مسئولیت مدنی اداره برق در قبال مردم حین نوسانات منجر به خسارت، به راهنمایی، دکتر محمدحسین سیادت، دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی، لرستان، ۱۳۹۶، ص ۶۲

- مسئولیت کارفرمای دوم (پیمان کار اصلی) به عنوان طرف اصلی قرارداد پیمان با کارفرما (مسئولیتی ندارد).
- مسئولیت پیمان کار دوم به علت، انجام ندادن وظایف و نداشتن نظارت لازم بر کار کارگران (۲۵ درصد).
- مسئولیت کارگر خطا کار به علت بی احتیاطی و توجه نکردن به پایین بودن ارتفاع سیم های برق (۱۵ درصد).

۲-۱-۲-۲. ایمن نبودن تجهیزات یا کارگاه ها، اشکال در نصب و عدم مراقبت و نگهداری از تجهیزات

بر اساس ماده ۸۵^۱ قانون کار، رعایت دستورالعمل هایی که از سوی شورای عالی حفاظت فنی و سایر ارگان ها تدوین می شود برای کارفرما لازم الاتباع است و هم چنین بر اساس ماده ۹۱^۲ قانون مزبور، کارفرما موظف است امکانات و تجهیزات موضوع این ماده را تامین و در اختیار پرسنل و مجموعه کارگاهی قرار دهد^۳. حال اگر شرکت های توزیع نیروی برق یا شرکت های نیروی برق منطقه ای یا صاحبان کارگاه ها (پیمان کاران طرف قرارداد) و یا تولیدکنندگان تجهیزات به دلیل عدم رعایت ایمنی در کار باعث خسارت و زیان به کارگران و یا این عیب باعث خسارت به مشترکان شود، مسئولیت این زیان با چه شخصی خواهد بود؟ بر اساس ماده ۹۵^۴ قانون کار، هرگاه به دلیل رعایت نکردن ضوابط و مقررات، از جانب شخص کارفرما و یا مسئولین واحد، اتفاقی حادث شود، مسئول واحد یا کارفرما، ضامن خسارات و زیان ها خواهد بود؛ البته صاحبان کارگاه ها (پیمان کاران طرف قرارداد) هشدارها و ایمنی های لازم را برای کارگاه و کارگران فراهم

۱- ماده ۸۵ قانون کار: «برای صیانت نیروی انسانی و منابع مادی کشور، رعایت دستورالعمل هایی که از طریق شورای عالی حفاظت فنی (جهت تامین حفاظت فنی) و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (جهت جلوگیری از بیماری حرفه ای و تامین بهداشت کار و کارگر و محیط کار) تدوین می شود، برای کلیه کارگاه ها، کارفرمایان، کارگران و کارآموزان الزامی است».

۲- در ماده ۹۱ قانون کار: «کارفرمایان و مسئولان کلیه واحدهای موضوع ماده ۸۵ این قانون مکلف هستند بر اساس مصوبات شورای عالی حفاظت فنی برای تامین حفاظت و سلامت و بهداشت کارگران در محیط کار، وسایل و امکانات لازم را تهیه و در اختیار آنان قرار داده و چگونگی کاربرد وسایل فوق الذکر را به آنان بیاموزند و در خصوص رعایت مقررات حفاظتی و بهداشتی نظارت نمایند. افراد مذکور نیز ملزم به استفاده و نگهداری از وسایل حفاظتی و بهداشتی فردی و اجرای دستورالعمل های مربوطه کارگاه می باشند».

۳- رنجبری، ابوالفضل، حقوق کار، مجد، تهران، ۱۴۰۲، ص ۴۴

۴- در ماده ۹۵ قانون کار: «مسئولیت اجرای مقررات و ضوابط فنی و بهداشت کار بر عهده کارفرما یا مسئولین واحدهای موضوع ذکر شده در ماده ۸۵ قانون کار خواهد بود».

کنند و آموزش های لازم را به کارگران تحت امر خود بدهند، اما کارگر با بی احتیاطی خود، باعث بروز خسارت به خودش شود، دیگر کارفرما یا صاحبان کارگاه ها بر اساس تبصره دو (۲) ماده ۹۵ مسئولیتی نخواهند داشت. بنابراین در صورت وقوع حوادث، حالات زیر متصور است:

۲-۲-۱-۳. عدم رعایت ضوابط ایمنی توسط مستخدم

در جایی که پیمان کار طرف قرارداد با شرکت های توزیع نیروی برق، اقدامات لازم را انجام داده و امکاناتی که در حوزه ایمنی پرسنل ضرورت داشته را فراهم نموده است، از قبیل لباس، دستکش، کلاه مخصوص و...، لیکن مستخدم یا مستخدمین ضوابط و اقدامات ایمنی را رعایت ننمایند، به طور مثال، بدون لباس استاندارد و با لباس عادی، اقدام به تعمیر و یا تعویض ترانس برق یا فیوزهای انتقال برق نماید و در این اقدام خارج از ضوابط ایمنی به شخص مستخدم زیان و خسارتی وارد شود، به نظر می رسد مسئولیت عامل زیان به شرح زیر باشد:

- مسئولیت مستخدم شرکت پیمان کار، به دلیل عدم رعایت ضوابط و ایمنی (۱۰۰ درصد).
- مسئولیت صاحب کارگاه (پیمان کار)، (فاقد مسئولیت).

نکته قابل توجه این که، هنگامی باید بر اساس فروض فوق، عامل زیان و خسارت که شخص مستخدم است را ضامن اقدامات مقصرانه خود تلقی نماییم که زیان وارده به مستخدم، نتیجه و حاصل عدم رعایت ضوابط ایمنی توسط وی باشد، حال اگر اقدامات ایمنی لازم و ضروری از سوی وی صورت نگرفته باشد، ولی به دلیل دیگری، خسارت به مستخدم وارد آید و یا به تعبیری، عامل زیان شخص مستخدم نبوده و عوامل دیگری چنین خسارتی را فراهم نموده است و اگر مسائل ایمنی را رعایت می نمود، نیز این اتفاق و زیان رخ می داد، به طور مثال، مستخدم، لباس و تجهیزات مخصوصی که شرکت های توزیع نیروی برق در اختیار وی قرار داده را به هنگام فعالیت شغلی استفاده ننماید و در حین کار به دلیل استهلاک و شکستگی تیر برق از ارتفاع سقوط نماید، دیگر استناد نمودن به عدم رعایت ضوابط ایمنی معنایی نخواهد داشت و در فرض انجام همه نکات ایمنی، این حادثه قابل دفع نبوده است و در این جا مسئولیت و ضمان با شرکت های توزیع نیروی برق یا شرکت پیمان کاری ذیل آن می باشد.

۲-۲-۱-۴. فقدان آموزش های لازم و ضروری پیمان کار و تقصیر مستخدم توانان

در جایی که پیمان کار در دادن آموزش های لازم و ضروری به مستخدمین کوتاهی نماید و یکی از مستخدمین نیز از روی سهل انگاری، باعث خسارت به خود و مشترکان شود، به گونه ای که عاملان زیان مستند به فعل مستخدم و ترک فعل شرکت های پیمان کاری باشد، سهام تقصیر می تواند به نحو زیر باشد:

- مسئولیت صاحب کارگاه (شرکت پیمان کار) در برابر کارگر (۸۰-۹۰ درصد).
- مسئولیت شخص یا مستخدم حادثه دیده، به دلیل بی احتیاطی (۱۰-۲۰ درصد). این نسبت تقصیر با بررسی کارشناس خبره، می تواند کاهش یا افزایش یابد.
- مسئولیت صاحب کارگاه (شرکت پیمان کاری) بر اساس ماده ۱۲ مسئولیت مدنی در برابر مشترکان (۱۰۰ درصد). کارفرما بر اساس مواد فوق، می تواند به کارگر به میزان سهم تقصیرش مراجعه کند.^۱

نکته دیگر این که، هنگامی باید بر اساس فروض فوق، عامل زیان و خسارت که شخص مستخدم و شرکت پیمان کاری قلمداد کنیم که زیان وارده به مستخدم، نتیجه و حاصل عدم آموزش توسط شرکت های مزبور و در نتیجه سهل انگاری مستخدم رخ دهد، حال اگر اقدامات مستخدم از روی سهل انگاری نبوده باشد، بلکه عدم شناخت و آموزش سبب اصلی زیان و خسارت باشد، به طور مثال مستخدم نمی دانست، برای فعالیت در ارتفاع، باید کدام ابزار ایمنی که کارفرما در اختیار وی قرار داده است، استفاده نماید، حال به دلیل همین عدم آموزش، مستخدم از ارتفاع سقوط نماید و سبب فوت وی گردد یا زیان دیگری وارد آید، در این جا نمی توان سهامی را برای سهل انگاری مستخدم در نظر گرفت و منطقی است، تمام ضمان را باید به دوش شرکت پیمان کاری قرار داد.

۲-۲-۱-۵. اهمال کاری پیمان کار در دادن آموزش و اقدامات ایمنی و تجهیزات

پیمان کار، در دادن آموزش های لازم یا در فراهم کردن تجهیزات ایمنی، کوتاهی کرده باشند و به جهت نقص این امکانات و تجهیزات، مستخدم به خود و مشترکان برق خسارت وارد کند، مانند اینکه مستخدم شرکت پیمان کاری، بدون آموزش های تخصصی لازم و بدون استفاده از تجهیزات ایمنی برای تعمیر ترانس برق فشار قوی به بالای دکل مخصوص برق می رود، به دلیل عدم مهارت تخصصی و نداشتن ایمنی لازم، سبب انفجار در ترانس برق و به دلیل فقدان ایمنی کار، از بلندی پرتاپ می شود، حال این قطعی

۱- ساعتچی یزدی، حسین، قانون کار، مجد، تهران، ۱۴۰۲، ص ۸۴

ناگهانی سبب خسارت سنگینی به مشترکان برق و عدم ایمنی کار اسباب زیان به خود را فراهم نموده است؛ مع الوصف، با توجه به اهمال کاری شرکت پیمان کاری، یا شرکت های اقماری، به نظر می رسد مسئولیت مدنی عاملان زیان به تناسب زیر باشد:

- مسئولیت صاحب کارگاه (شرکت پیمان کاری) به دلیل عدم تجهیز و... در برابر کارگر (۱۰۰ درصد).
- مستخدم حادثه دیده بدلیل نقص امکانات کارگاه، نسبت به مشترکان برق و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی (فاقد مسئولیت).
- مسئولیت صاحب کارگاه (شرکت پیمان کاری) بر اساس قواعد عمومی مسئولیت مدنی در برابر مشترکان (۱۰۰ درصد).

۳. تعدد اسباب عاملین زیان

همان طوری که در قواعد عمومی مسئولیت مدنی بدان اشاره شد؛ در مواقعی که زیان حاصله، ناشی از اقدام مقصرانه شخص مستخدم باشد، مسئولیت متوجه مقصر حادثه خواهد بود؛ مانند این که مستخدم یا مستخدمین این شرکت، علی رغم آموزش های فنی و تخصصی لازم و نیز در اختیار داشتن امکانات و تجهیزات پیشرفته ایمنی، بدون رعایت ضوابط ایمنی کار، اسباب زیان به مشترکان برق و یا اشخاص دیگری را فراهم آورند، علی القاعده چنین شخص یا اشخاصی دارای ضمان هستند و می بایستی زیان را تماماً جبران نمایند، اما در نحوه جبران زیان، با توجه به ماهیت اصلی حقوقی این شرکت ها، اختلاف اندکی وجود دارد؛ شخص زیان دیده می تواند به شرکت های توزیع نیروی برق مراجعه و خسارت را مطالبه نماید و در نهایت بعد از پرداخت غرامت، شرکت های توزیع نیروی برق می توانند، بر اساس مقررات سازمانی و اداری، برای دریافت خسارت، به مستخدم مقصر رجوع نمایند.

۳-۱. مستخدم و شرکت توزیع نیروی برق در عرض یک دیگر سبب بروز زیان شوند (تعدد اسباب)

در چنین حالتی، بر اساس نظر مشهور فقهای امامیه، بویژه نظر فقیه برجسته معاصر

حضرت امام خمینی (ره) و نیز بر اساس مواد ۴۵۳^۱ و ۵۳۳^۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و همچنین ماده ۱۴^۳ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، هر دو دارای مسئولیت هستند، یعنی هم شرکت توزیع نیروی برق و هم مستخدم دارای مسئولیت می باشند، مانند این که شرکت های توزیع برق، امکانات ایمنی معیوبی را در اختیار مستخدم قرار دهند و مستخدم نیز در انجام وظایف محوله، بی احتیاطی و یا سهل انگاری نماید و در نهایت منجر به زیان و خسارت به مشترک برق شود و بر اساس نظر کارشناس متخصص، دو عامل برای تحقق زیان نقش داشته است، یکی معیوب بودن امکانات شرکت های توزیع نیروی برق و دیگری بی احتیاطی و سهل انگاری مستخدم؛ در این جا شخص زیان دیده، می تواند به شرکت توزیع نیروی برق منفرداً و یا به مستخدم مقصر مجتمعاً مراجعه کند و یا مورد دعوی قرار دهد. حال اگر شرکت های توزیع نیروی برق، خسارات کامل را به زیان دیده بپردازند، شرکت های مزبور بر اساس قواعد عمومی مسئولیت مدنی، می توانند به عامل دیگر زیان که همان مستخدم مقصر است، به نسبت سهام تقصیر او رجوع نموده و سهم پرداختی را به صندوق شرکت های توزیع نیروی برق اعاده نماید.

۲-۳. مستخدم و شرکت های توزیع نیروی برق، در طول یک دیگر سبب ورود زیان باشند (تعدد اسباب)

اگر اقدام مستخدم و فعل و ترک فعل شرکت های توزیع نیروی برق، در طول یک دیگر سبب ورود زیان به مشترکان یا اشخاص دیگر باشند (تعدد اسباب)؛ بر اساس نظر مشهور فقیهان و نظر حضرت امام خمینی رهبر فقید انقلاب اسلامی، سبب مقدم در تأثیر، مسئولیت خواهد داشت؛ یعنی مسئولیت متوجه شخصی خواهد بود که مقدم در تأثیر باشد؛ خواه شرکت های توزیع نیروی برق باشند خواه مستخدم خاطی؛ به طور مثال، مستخدم شرکت های توزیع نیروی برق برای انجام وظیفه در حیطه مسئولیتی خود، خودروی سازمانی را در نقطه پرخطر کنار جاده متوقف می کند، بعد از ساعتی، خودروی دیگری که در حال تردد بوده با خودروی سازمانی مستخدم برخورد می کند و بعد از برخورد و انحراف به تیرهای برقی که به نحو نامناسبی در کنار جاده قرار داشته،

۱- ماده ۴۵۳ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲): هرگاه دو یا چند نفر به نحو اشتراک مرتکب جنایت موجب دیه گردند، حسب مورد هر یک از شرکا یا عاقله آنها به طور مساوی مکلف به پرداخت دیه است.

۲- ماده ۵۳۳ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲): هرگاه دو یا چند نفر به نحو شرکت سبب وقوع جنایت یا خسارتی بر دیگری گردند به طوری که آن جنایت یا خسارت به هر دو یا همگی مستند باشد، به طور مساوی ضامن می باشند.

۳- ماده ۱۴ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹: هرگاه چند نفر مجتمعاً زانی وارد آورند، متضامناً مسئول جبران خسارت وارده هستند. در این مورد میزان مسئولیت هر یک از آنان با توجه به نحوه مداخله هر یک از طرف دادگاه تعیین خواهد شد.

برخورد و باعث جرح و سبب زیان بدنی و مالی شده است؛ بر اساس این نظریه، مسئولیت متوجه شخصی است که خودرو را در جای پرخطر گذاشته است؛ زیرا حادثه زیان بار با برخورد خودروی به خودروی مستخدم آغاز می شود؛ اما از آنجایی که مسئولیت مدنی شرکت های توزیع نیروی برق در قبال مشترکان، مفهومی بسیار گسترده تر دارد و ترک فعل یا مدیریت نادرست مدیران اثر زیان باری را به همراه خواهد داشت، مسئول تلقی کردن شرکتها و یا مسئولیت به نسبت میزان تقصیر معقول به نظر می رسد؛ چراکه نظر مشهور فقیهان در خصوص دو سبب مجزا بیان شده است، در صورتی که اقدام خطاکارانه شخص مستخدم با اقدام مقصرانه شرکت های توزیع نیروی برق در راستای یک سبب تعریف می شود.

۴. تقصیر زیان دیده به عنوان مشترک برق

برای اینکه تقصیر زیان دیده در قانون ایران و قانون فرانسه مؤثر باشد و حق مطالبه بعض یا تمام زیان به دلیل انتساب آن به شخص زیان دیده از بین برود، شرایطی را می طلبد که در ادامه به آن خواهیم پرداخت:

اول) احراز تقصیر زیان دیده؛ اقدام شخص زیان دیده به نحوی باشد، که بتوان آن را، نوعی تقصیر بیان کرد.

دوم) احراز وقوع ضرر و غرم به شخص زیان دیده؛ خواه مادی باشد یا معنوی و یا بدنی.

سوم) وجود رابطه سببیت؛ میان اقدام شخص زیان دیده و خسارت های وارده، رابطه ای عرفی سببیت، وجود داشته است (علی پناهی، ۱۳۹۷: ۶).

۴-۱. اقدام زیان دیده، ناشی از اقدام ماموران برق

شرط دیگری که باعث می شود، اقدام مشترک برق (زیان دیده)، سبب محرومیت او از دریافت خسارت گردد، این است که اقدام مشترک برق، تحت تأثیر اقدام مامور برق نباشد. به تعبیر دیگر، اقدام خطر آفرین و تقصیر مامور برق، سبب و محرک اقدام مشترک برق (زیان دیده) نباشد. زمانی که مستخدمین شرکت های توزیع نیروی برق یا کارگران شرکت های پیمان کاری، با تقصیر یا اقدام مخاطره آمیز خود، مشترک برق را در موقعیت خطرناک قرار دهند و مشترک برق برای فرار از محیط خطرناکی که ایجاد شده است، اقدامی انجام دهد، لکن در نتیجه، نه تنها اقدام مشترک برق سبب رفع خطر از او نشده است، بلکه سبب ایجاد خسارت به وی می شود. در این جا آشکار است که اگر مستخدم

شرکت های مزبور، اقدام خطرسازی انجام نمی داد، خسارتی هم واقع نمی شد.

در خصوص موارد فوق، در نظام حقوقی ایران، نصی وجود ندارد، اما در نظام های حقوقی خارجی و نیز فقه امامیه مواردی بیان شده است. نظر به پیشینه ی مسئله در نظام های حقوقی خارجی، می بایست این نظر را تایید نمود و باید بیان کرد، در فرضی که عامل زیان، به عنوان مسبب، فردی را در موقعیت خطرناک قرارداده، دچار تقصیر شده است و از طرفی اقدام شخص زیان دیده که به عنوان یکی از اسباب خسارت شناخته می شود، چون اینکه در شرایط و اوضاع معقول و متعارف فعلی انجام داده، دچار تقصیر نشده است. بنابراین، شخصی که زیان دیده را در موقعیت خطرناک قرار داده است، باید مسئول خسارت تلقی کرد؛ زیرا در صورتی که برای ایجاد زیان دو سبب وجود داشته باشند، یکی از آن سبب، دچار تقصیر شده باشد و دیگری تقصیر در کار نداشته باشد، شخصی که تقصیر کرده است، مسئول خواهد بود (مواد ۳۳۴ و ۳۳۵ قانون مدنی ایران)؛ اگر چه فعل شخص زیان دیده در زمره مباشرت در اتلاف تلقی گردد که در ضمان آن، تقصیر شرط تحقق نمی باشد؛ زیرا اگر عامل زیان، از روی تقصیر مرتکب فعلی گردد و باعث تحمیل خسارت به زیان دیده شود، میتوان بیان کرد که سبب در این جا، اقوای از مباشر است (ماده ۳۳۲ قانون مدنی ایران) و از این باب، شخص مقصر، ضامن است.

مانند اینکه، مستخدم شرکت های توزیع نیروی برق، با قطع سیم برق دار در جای پر تردد و انفجار ناشی از برخورد سیم های فاز و نول که خود می توانست حادثه بیافریند، باعث سر درگم شدن فرد در حال تردد شده و به خود زیان وارد نموده است. اقدام زیان دیده و قطع سیم برق دار از سوی مامور برق، دو عامل ایجاد زیان بوده است، اما چون مامور برق با اقدام غیر اصولی و رفتار پر خطر، شخص زیان دیده را در وضعیت خطرناک قرار داده و او را مجبور به آن فعل کرده است، مستخدم در این جا دارای مسئولیت مدنی کامل می باشد.

۴-۲. اقدام زیان دیده بدلیل عدم رعایت ضوابط و ممنوعیت های شرکت های توزیع نیروی برق

سوالی دیگری که مطرح می شود این است که اگر مشترکان برق، به صورت غیرقانونی از انشعابات برق استفاده نمایند، یا حریم قانونی را رعایت نکنند و سبب زیان به خود شوند، مسئولیت این زیان با چه کسی خواهد بود؟ قبل از پرداختن به پاسخ این سوال، ابتدا در این خصوص، نمونه هایی از قوانین و دستورالعمل ها را اشاره خواهیم کرد.

ماده دو^{۱۱} (۲) آئین نامه اجرایی قانون مجازات استفاده کنندگان غیر مجاز از آب و برق و گاز مصوب ۱۳۹۷، استفاده غیر مجاز از خدمات برق ممنوع تلقی نموده و نیز بر اساس تبصره یک^{۱۲} (۱) ماده پنج (۵) همان قانون، واگذاری خدمات برق به مستحداثات غیر مجاز غیر قانونی بیان شده است و هم‌چنین، بر اساس ماده نه^{۱۳} (۹) لایحه قانونی رفع تجاز از تاسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹، چنان‌چه در مسیر و حریم خطوط انتقال و توزیع نیروی برق، هر تصرفی بر خلاف مقررات صورت گیرد، شرکت‌های توزیع نیروی برق موظف شده در یک مهلت و مدت عرفی، مستحداثات غیر مجاز را قلع و قمع و رفع تجاوز نماید و ایضاً ماده^{۱۴} ۱۰ لایحه مارالذکر، هرگونه پروانه ساختمانی و در اختیار قراردادن هرگونه انشعابی را در مسیر و حریم خطوط انتقال برق را نهی کرده است. مواد شش (۶) الی ۱۰ قانون جدید حریم خطوط برق، در صورت عدم رعایت قوانین و مقررات موضوع این مواد هرگونه اتفاقی که منجر به زیان او شود، متوجه خود او خواهد بود. به طور مثال، تبصره دو (۲) ماده شش (۶) قانون مزبور اعلام می‌دارد، هرگونه حفر چاه قنات و... درفاصله سه (۳) متری پایه‌های دکل برق ممنوع است^{۱۵}.

موارد یاد شده، بخشی از قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط با شرکت‌های توزیع نیروی برق می‌باشد که صراحتاً شخصیت‌های حقیقی و حقوقی را نسبت به رعایت آن ملزم شده‌اند. به طور مثال؛ اگر موردی که در ماده دو (۲) آئین نامه اجرایی قانون مجازات استفاده کنندگان غیر مجاز از آب و برق و گاز مصوب سال ۱۳۹۷ اشاره شده است، شخصی به صورت غیر قانونی از انشعاب برق استفاده نماید و در حین بهره‌برداری غیر مجاز، دچار برق‌گرفتگی شود و در نهایت فوت یا شدیداً مجروح شود، قانون‌گذار نمی‌تواند حمایت قانونی از این شهروند متخلف داشته باشد و اگر خسارتی به این دسته از افراد وارد آید، شرکت‌های توزیع نیروی برق و مستخدمین آن‌ها مسئولیتی نخواهند داشت^{۱۶}.

۱- ماده دو (۲) آئین نامه اجرایی قانون مجازات استفاده کنندگان غیر مجاز از آب و برق و گاز مصوب ۱۳۹۷:

«استفاده از خدمات آب، برق و گاز... استفاده غیر مجاز با وجود داشتن انشعاب ممنوع است و...»

۲- تبصره یک (۱) ماده پنج (۵) آئین نامه اجرایی قانون مجازات استفاده کنندگان غیر مجاز از آب و برق و گاز مصوب ۱۳۹۷: «واگذاری خدمات موضوع قانون به مستحداثات غیر مجاز... ممنوع است و...»

۳- ماده نه (۹) لایحه قانونی رفع تجاز از تاسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹: «چنانچه در مسیر و حریم خطوط انتقال و توزیع نیروی برق... هر تصرف خلاف مقررات شده یا بشود سازمان‌های آب و برق بر حسب مورد، با اعطای مهلت مناسب، با حضور نماینده دادستان، مستحداثات غیر مجاز را قلع و قمع و رفع تجاوز خواهد نمود و...»

۴- ماده ۱۰ لایحه قانونی رفع تجاز از تاسیسات آب و برق کشور مصوب ۱۳۵۹: «اعطای پروانه ساختمان و انشعاب آب و برق و گاز و سایر خدمات شهری در مسیر و حریم موضوع ماده نه (۹) ممنوع است»

۵- حبیبی، غلامعلی زاده کجو، همان، ص ۹

۶- همان

با توجه به گسترش دامنه فعالیت های عمومی دولت و تشکیل شرکت های دولتی یکی پس از دیگری و تبدیل برخی از آنها به شرکت های خصوصی، بیان جایگاه مسئولیت مدنی دولت و مسئولیت مدنی این شرکت ها نقش به سزایی خواهد داشت. یکی از این شرکت ها، که به صورت فراگیر کالای ضروری عموم جامعه را توزیع می کند، شرکت های توزیع نیروی برق ایران است که به طور رسمی از سال ۱۳۸۵ توسط مجلس شورای اسلامی تصویب و اجرایی شده است. شرایط مسئولیت مدنی دولت ها و شرکت ها بویژه شرکت های دولتی برق منطقه ای در ماده ۱۱ و نیز شرکت های توزیع نیروی برق به عنوان یک شرکت خصوصی در ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی ایران مصوب ۱۳۳۹ به آن اشاره شده است و بیان چند نکته ضروری است:

اول) مبنای مسئولیت شرکت های دولتی در ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی، بر اساس نظریه تقصیر است و تقصیر شخصی و تقصیر دولتی را جدا نموده است. با این توضیح اگر مستخدم شرکت های برق منطقه ای، در فعل یا ترک فعل تقصیر نکند و نیز شرکت های مزبور در وسایل و امکانات سهل انگاری نکرده باشد، همگی شرایط اجرای کار را رعایت کرده باشند در این جا مستخدم و نیز شرکت های برق منطقه ای از مسئولیت مبرا خواهند بود و به عنوان عامل اصلی زیان تلقی نخواهند شد. به نظر می رسد، نظریه تقصیر در مجموع، چارچوب مناسب و زبده ای برای مسئولیت دولت در رابطه با رفتار مستخدمین خود نیست، نظریه مسئولیت مدنی بدون تقصیر، برای ضمان دولت و نهادهای دولتی، در رابطه با اعمال مستخدمین خود، عادلانه و مناسب تر می باشد.

دوم) در حقوق ایران، در ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی، فرقی بین خطاهای عمدی و غیرعمدی شخص مستخدم قائل نشده است و اگر مستخدم شرکت های برق منطقه ای، مرتکب خطای عمدی یا خطای غیر عمدی شود، به عنوان عامل اصلی شناخته می شود، در هر دو صورت دارای مسئولیت است. به نظر می رسد با توسعه مفهوم قسمت اخیر ماده ۱۱ که خسارات ناشی از نقص وسایل و موسسات را بر عهده دولت قرار داده است، خطای کارمند را هم بتوان جزو مسئولیت دولت تلقی کرد و حیطه مفهوم خطای اداره را گسترش داد و محتوی خطای شخصی را تا حدودی کاهش داد و شخص مستخدم را در صورتی که ناشی از رفتار عامدانه و بدخواهانه او باشد، مسئول دانست.

سوم) مسئولیت موضوع ماده، فقط شامل اعمال تصدی گری دولت و شرکت های دولتی خواهد بود و شامل اعمال حاکمیتی نمی شود؛ مثلاً اگر مجلس شورای اسلامی قانونی را وضع نماید که برای مدیریت ذخیره انرژی برق، روزانه بصورت منطقه ای

خاموشی باشد، اگر خسارتی به مشترکان برق وارد آید، دولت یا شرکتهای دولتی به عنوان عامل اصلی شناخته نخواهند شد و به همین دلیل، مسئولیتی نخواهند داشت. به نظر می‌رسد، نباید مانند گذشته مسئولیت دولت را به فعالیت‌های مشمول اعمال حاکمیت ارتباط داد تا زمینه عملکرد سوء دولت و مستخدمین آن زیر لوای اعمال حاکمیت و جبران نشدن زیان مشترکان فراهم نیاید.

پیشنهادهات:

(۱) یکی از دلایل ایجاد زیان به مشترکان برق؛ عدم اطلاع رسانی به موقع شرکت‌های توزیع نیروی برق می باشد. اطلاع رسانی به موقع شرکت‌های توزیع نیروی برق، در خصوص قوانین و مقررات و هشدارهای لازم، می‌تواند به کاهش چشمگیر خسارات، بویژه خسارات جانی کمک کند. در تجزیه تحلیلی که در پنجمین کنفرانس شبکه‌های توزیع نیروی برق منتشر شد، در بخش نتیجه گیری اعلام شد که ۷۰ درصد حوادث مردمی به علت عدم آگاهی مشترکان برق بوده و فقط ۳۰ درصد آن، به دلیل عدم استانداردهای لازم اتفاق افتاده است. همچنین برای قطع برق جهت تعمیرات و یا قطع برق بنا به الزام دولت در مدیریت مصرف برق می‌بایست قبل از آن، اطلاع رسانی مناسبی از سوی پیمانکار مجری و یا شرکت‌های توزیع نیروی برق صورت پذیرد.

(۲) پیشنهاد می‌گردد، شرکت‌های توزیع نیروی برق هنگام نصب کنتور الزاماً محافظ پای کنتور (محافظ ورودی کنتور) و کلید محافظ جان را نیز نصب نمایند، یا طی اطلاع رسانی از طریق رسانه ملی، یا محلی، یا استفاده از ظرفیت دهیاری‌ها، یا شورای اسلامی محلات و یا از طریق نیروهای کنتورخوان برق به اطلاع مشترکان برسانند که باید دو قطعه محافظ پای کنتور و کلید محافظ جان نصب گردد. طبیعتاً اگر محافظ مخصوص که در بازار هم به صورت گسترده وجود دارد، در کنار کنتور برق همی مشترکین نصب گردد، در مقابل ولتاژهای غیر استاندارد و مضر، مقاومت کرده و مانع از سوختن دستگاه‌ها و لوازم خانگی و اداری و تولیدی می‌شود و همچنین کلید محافظ جان در صورتی که تماس بدن انسان به برق صورت گیرد به صورت خودکار کنتور قطع می‌شود و باعث حفظ جان و سلامت مشترکان برق می‌شود. این دستگاه‌ها براحتی در بازار یافت می‌شود و به سهولت قابل وصل زیرکنتور می‌باشد.

(۳) پیشنهاد می‌گردد، تمام مستخدمین شرکت‌های توزیع نیروی برق و مستخدمین شرکت‌های پیمانکاری، نام و مشخصات اداری و یا کد پرسنلی خود را روی سینه نصب نمایند، تا ارباب رجوع و زیان‌دیدگان به آسانی بتوانند آنان را شناسایی کنند و در صورت بروز تخلف، یا ورود خسارت و یا سهل انگاری در انجام اقدامات از جانب مستخدمین،

با معرفی آن‌ها، فرآیند طرح دعوی و دادخواهی به شکایات مشترکان برق و یا عموم مردم در اسرع وقت صورت پذیرد.

منابع

- ابریشمی‌راد، محمدامین. (۱۴۰۰). آیین دادرسی اداری. تهران: مجد.
- امامی، محمد و استوار سنگی، کوروش. (۱۳۹۰). حقوق اداری. تهران: میزان.
- اخوان فرد، مسعود و تقدیر، محمد کاظم. (۱۳۸۹). مسئولیت بین المللی دولت بر اساس معاهده منشور انرژی، مجله حقوقی بین‌المللی، حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری، ۲۷(۴۲)، ۱۵-۲۹.
- حبیبی، حمید و غلامعلی زادکجو، محمد. (۱۳۹۸). بررسی مسئولیت مدنی اداره توزیع برق و کارکنان آن در برابر مشترکان و شناخت چالش‌ها و راهکار. دومین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین‌المللی حقوق و علوم سیاسی، اردبیل.

-خلجی، روح اله. (۱۳۹۴). شرکت نفتی توتال، ساختار، گستره عملیات بالادستی و پائین دستی، و مسئولیت (مطالعه موردی دعوی نفتکش اریکا)، تهران: کتاب نخستین همایش بین المللی حقوق ایران.

-رنجبری، ابوالفضل. (۱۴۰۲). حقوق کار. تهران: مجد.

-زرگوش، مشتاق. (۱۴۰۳). مسئولیت مدنی دولت، جلد ۱. تهران: میزان.

-ساعتچی یزدی، حسین. (۱۴۰۲). قانون کار. تهران: مجد.

-صفایی، سید حسین. (۱۴۰۲). مسئولیت مدنی. تهران: سمت.

-صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب الله. (۱۳۹۷). مسئولیت مدنی تطبیقی. تهران: شهر دانش.

-طباطبایی موتمنی، منوچهر. (۱۳۹۰). حقوق اداری. تهران: سمت.

-کاتوزیان، ناصر. (۱۴۰۲). وقایع حقوقی مسئولیت مدنی. تهران: گنج دانش.

-کاتوزیان، ناصر. (۱۳۹۷). الزام خارج از قرارداد (مسئولیت مدنی) قواعد عمومی. تهران: گنج دانش.

-ملکوتی، رسول. (۱۳۹۶). مسئولیت مدنی دولت. تهران: مجد.

-منصور. جهانگیر. (۱۴۰۳). قوانین و مقررات مربوط به تخلفات اداری. تهران: دیدآور.

-موسی زاده، رضا. (۱۳۷۷). حقوق اداری. تهران: میزان.

-میر حسینی، سارا. (۱۳۹۶). بررسی مسئولیت مدنی اداره برق در قبال مردم حین نوسانات منجر به خسارت، به راهنمایی: دکتر

محمد حسین سیادت، دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی.

-میرداداشی، سید حسین. (۱۳۹۹). مسئولیت مدنی موسسات عمومی. قم: دانشگاه مفید.

-وحدتی شبیری، سید حسن. (۱۳۹۵). نگرشی بر نوع مسئولیت دولت در قبال کارکنان خود. دین و قانون، ۵(۱۴)، ۱۵۸-۱۲۵.